

два типа инструментални групи – зурнаджийско трио и модерен оркестър. Въпреки че след 50-те години западните инструменти изместват местните, зурнаджийските състави остават водещи на сватби, сюнети, календарни празници за мюсюлманите роми и най-вече съпровождат празнични процесии по улиците. Позната в региона от векове като инструмент, озвучаващ големи публични събития като панаири и календарни празници, при ромите зурната се използва за маркиране на важни ритуални моменти – *къносване на булка*, посрещане на гости, колене на агне за *Едерлез*. В статията авторката засяга отделни стилистични особености на зурнаджийското изпълнителство, функционирането му в ансамбли, политически контексти и медии [Silverman, 1996].

ЗУРНАТА ПО БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ

Сведения за зурната по българските земи се съдържат в исторически извори, пътеписи, архивни материали, пластични изображения и иконографски източници (стенописи и дърворезби, илюстриращи религиозни идеи на епохата; произведения на традиционни занаяти). Те свидетелстват за присъствието на музикалните инструменти зурна и тъпан през Късното Средновековие, Възраждането и в наши дни. За мястото на зурната в българската традиционна музика може да се съди и по фолклорни текстове (песни, приказки, паремии). Своеобразен фолклорен текст е и словото на музикантите зурнаджии, в което е изразено знанието за инструментите и музиката и отношението към тях.

Тук информацията за зурната по българските земи е извлечена пряко от споменатите източници. Интерпретирани са и изследвания на български учени, (историци, етномузиколози, изкуствоведи, краеведи) като вторични източници на информация.

Иконографски източници

Изображения на зурна и тъпан се срещат върху паметници на християнското изкуство (стенописи, икони, иконостаси), произведения на традиционните занаяти. Като материални носители те са датирани, локализирани и вече има традиция в интерпретирането им като ценен източник за историята на музиката и интересувашите ни музикални инструменти. Информацията обаче трябва да се тълкува съобразно природата на носителя, условността на изкуството, обвързаността на артефакта с определени естетически, исторически, идеологически възгледи, а не еднозначно и позитивистично като неоспорим факт за присъствието на музикалния инструмент в дадено време на дадено място.

Тъпанът има изображения по българските земи още от VIII-X в. от н. е. – графити, изобразяващи шамански ритуали [Овчаров, 1982:76, 150-151]. Освен в паметници на езическото изкуство, инструментът се среща и в християнски средновековни сюжети – например фреските от манастира “Св. Георги” в Старо Нагоричане край Куманово, Република Македония, датирани към 1316-1318 г., което дава основание на коментатор да твърди, че тъпанът бил познат на Балканите преди идването на турците [Линин, 1986:9]; или стенописите в скалните църкви край с. Иваново, Русенско, от първата половина на XIV в.

Изображенията на зурна или зурнаджийско-тъпанджийска група се появяват по-късно – през XVI-XVII в. Най-често те са върху християнски стенописи, изобразяващи